

Ontwikkelingen in het gebruik van populierenstek sinds 1981

H.W. Kolster,
Stichting Bos en Hout, Wageningen

1. Inleiding

In de plannen van de rijksoverheid om de oppervlakte beplantingen (bos en lijnvormige beplantingen) in Nederland sterk uit te breiden speelt de populier een belangrijke rol. Om deze plannen uit te kunnen voeren is een goed geregelde plantsoenvoorziening met kwalitatief en genetisch goed plantmateriaal nodig. Deze op zijn beurt is echter weer afhankelijk van een goede voorziening met uitgangsmateriaal. Voor de teelt van populierenplantsoen (excl. *P. canescens*) zijn dat stekken, die in zogenaamde 'moerhoeken' worden geteeld. Behalve de NAKB (Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Boomkwekerijgewassen) beschikt ook een klein aantal boomkwekers over door de NAKB erkende moerhoeken.

De NAKB levert zowel stekken aan de boomkwekers als aan de RIJP (Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders). De RIJP teelt in haar eigen kwekerij populierenplantsoen dat nodig is voor de onder haar beheer aan te leggen beplantingen.

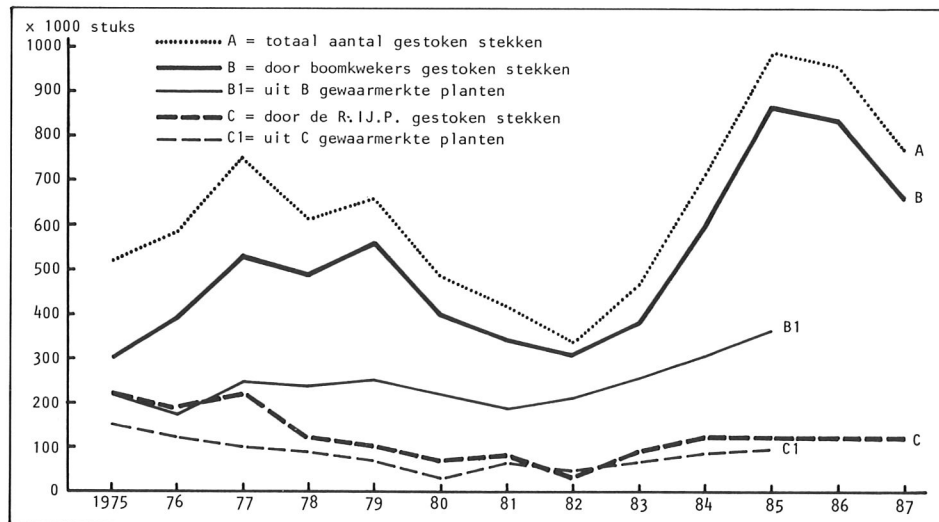
In dit artikel worden de ontwikkelingen in het gebruik van populierenstekken sinds 1981 besproken en, in het kort, ook die in de periode 1975-1980. De vermelde gegevens zijn afkomstig uit de jaaroverzichten van de NAKB en de RIJP. De rassen *P. alba* 'Raket' en *P. nigra* 'Italica' zijn buiten beschouwing gelaten omdat ze geen rol spelen in de bos- en landschapsbouw. Evenmin is rekening gehouden met de in- en uitvoer van stekken die volgens ingewonnen informatie van vrijwel geen betekenis is.

Waar in het vervolg over 'boomkwekers' wordt gesproken, worden de handelskwekerijen bedoeld, dus exclusief de RIJP.

2. Het gebruik van populierenstek sinds 1975

In figuur 1 is een overzicht gegeven van het gebruik van populierenstekken sinds 1975, onderverdeeld naar boomkwekers en RIJP.

Gegevens over de in de periode 1981-1987 gebruikte stekken zijn tevens vermeld in tabel 1 en 2. In tabel 1 zijn de aantallen stekken weergegeven die door de NAKB en de boomkwekers zijn gemaakt alsmede de be-

Figuur 1. Het aantal jaarlijks in Nederland gestoken stekken.

Tabel 1 Het aantal door NAKB en boomkwekers gemaakte populierenstekken in de periode 1981-1987

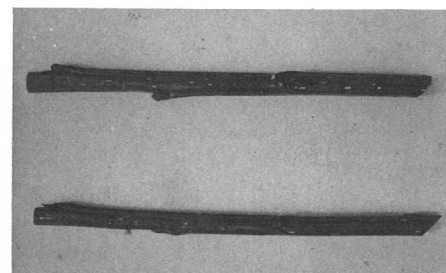
Voorjaar	NAKB			Boomkwekers	Totaal
	Afgeleverd aan				
	boomkwekers	RIJP	totaal		
1981	230.600	81.500	312.100	107.600	419.700
1982	242.250	31.750	274.000	66.200	340.200
1983	285.400	89.600	375.000	94.200	469.200
1984	413.750	116.750	530.500	192.900	723.400
1985	604.400	118.700	723.100	268.800	991.900
1986	670.200	119.800	790.000	166.700	956.700
1987	542.400	116.400	658.800	113.200	772.000

stemming van de NAKB stekken. In tabel 2 zijn de aantallen stekken vermeld die jaarlijks door de boomkwekers en de RIJP zijn uitgeplant; in 1985 en 1986 zijn bijna 1 miljoen stekken uitgezet.

De gegevens tonen aan dat het gebruik van stek door de **boomkwekers** in de periode 1975-1979 is gestegen van circa 300.000 naar 550.000 stuks. Na 1979 daalde het gebruik aanzienlijk om in 1982 weer het niveau van 1975 te bereiken. De daling is zeer vermoedelijk het gevolg van ingrijpende bezuinigingen door overheidsinstanties waar-

door de vraag naar plantsoen sterk terug liep. Na 1982 trad een stormachtige ontwik-

P. 'Robusta'-stekken

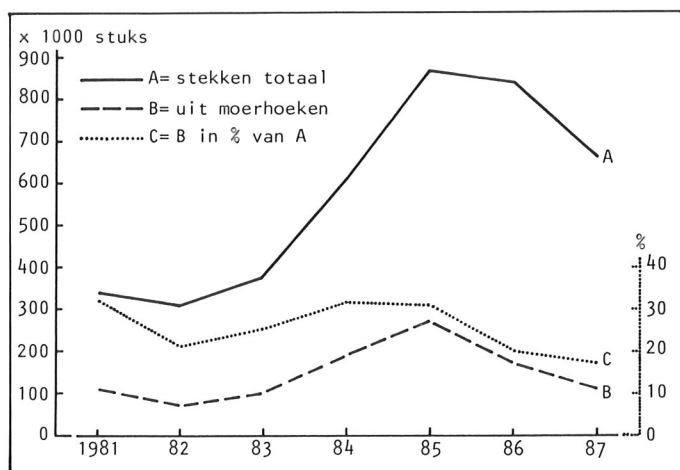

Tabel 3 Aantal en percentage door de RIJP opgezette stekken in de periode 1981-1987 (Bron: RIJP)

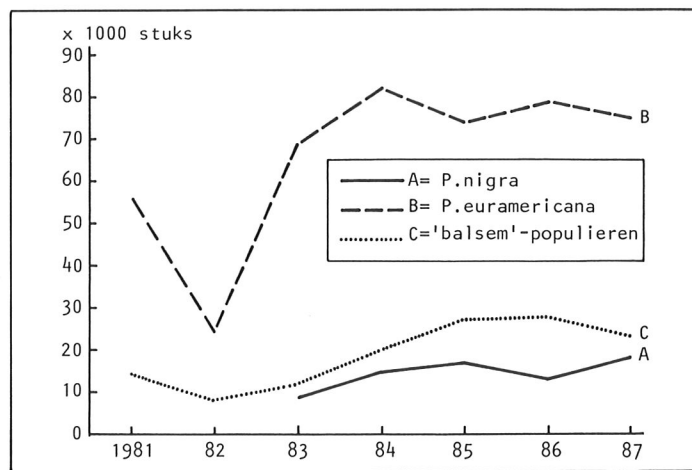
	1981		1982		1983		1984		1985		1986		1987	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
<u>P.nigra N</u>	<u>11000</u>	<u>13,5</u>	-	-	<u>8600</u>	<u>9,6</u>	<u>15000</u>	<u>12,9</u>	<u>17100</u>	<u>14,4</u>	<u>13150</u>	<u>11,0</u>	<u>18500</u>	<u>15,9</u>
<u>P.euramer.</u>	<u>56200</u>	<u>68,9</u>	<u>23750</u>	<u>74,8</u>	<u>69000</u>	<u>77,0</u>	<u>82105</u>	<u>70,3</u>	<u>74345</u>	<u>62,6</u>	<u>79125</u>	<u>66,0</u>	<u>74925</u>	<u>64,4</u>
- oude rassen N 1)	26200	32,1	10750	33,9	35000	39,1	35750	30,6	28200	23,8	23000	19,2	27525	23,6
- nieuwe rassen N	30000	36,8	13000	40,9	34000	37,9	46355	39,7	46145	38,8	56125	46,8	47400	40,7
- nieuwe rassen B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<u>"Balsem" pop.</u>	<u>14300</u>	<u>17,5</u>	<u>8000</u>	<u>25,2</u>	<u>12000</u>	<u>13,4</u>	<u>19650</u>	<u>16,8</u>	<u>27260</u>	<u>23,0</u>	<u>27500</u>	<u>23,0</u>	<u>23000</u>	<u>19,7</u>
Hybride bals. N	5000	6,1	4000	12,6	5000	5,6	9450	8,1	17485	14,7	11500	9,6	14000	12,0
Zwarte bals. N 2)	9300	11,4	4000	12,6	7000	7,8	10200	8,7	9700	8,2	16000	13,4	9000	7,7
P.interamer. N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P.interamer. B 3)	-	-	-	-	-	-	-	-	75	0,1	-	-	-	-
P.trichocarpa N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P.trichocarpa B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<u>Totaal</u>	<u>81500</u>	<u>100</u>	<u>31750</u>	<u>100</u>	<u>89600</u>	<u>100</u>	<u>116755</u>	<u>100</u>	<u>118705</u>	<u>100</u>	<u>119775</u>	<u>100</u>	<u>116425</u>	<u>100</u>
N = Nederlandse rassen														
B = Belgische rassen														
1) 'Robusta' en 'Zeeland'														
2) 'Oxford' en 'Rochester'														
3) 'Unal'														

Tabel 4 Aantal en percentage door de boomkwekers opgezette stekken in de periode 1981-1987 (Bron: NAKB)

	1981		1982		1983		1984		1985		1986		1987	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
<u>P.nigra N</u>	<u>65300</u>	<u>19,3</u>	<u>87545</u>	<u>28,4</u>	<u>87935</u>	<u>23,2</u>	<u>111595</u>	<u>18,4</u>	<u>144250</u>	<u>16,5</u>	<u>144755</u>	<u>17,3</u>	<u>86000</u>	<u>13,1</u>
<u>P.euramer.</u>	<u>208400</u>	<u>61,6</u>	<u>171755</u>	<u>55,7</u>	<u>244700</u>	<u>64,4</u>	<u>420380</u>	<u>69,3</u>	<u>546660</u>	<u>62,6</u>	<u>547685</u>	<u>65,6</u>	<u>444915</u>	<u>67,8</u>
- oude rassen N	154600	45,7	117480	38,1	191100	50,3	271255	44,7	346605	39,7	368610	44,1	240220	36,6
- nieuwe rassen N	53800	15,9	54275	17,6	53600	14,1	149125	24,6	200055	22,9	172375	20,6	198945	30,3
- nieuwe rassen B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6700	0,8	5750	0,9
<u>"Balsem" pop.</u>	<u>64500</u>	<u>19,1</u>	<u>49175</u>	<u>15,9</u>	<u>46875</u>	<u>12,4</u>	<u>74645</u>	<u>12,3</u>	<u>182295</u>	<u>20,9</u>	<u>144460</u>	<u>17,1</u>	<u>124640</u>	<u>19,0</u>
- Hybride bals. N	12100	3,6	8100	2,6	8900	2,3	8415	1,4	24025	2,8	17500	2,1	6900	1,1
- Zwarte bals. N	23000	6,8	15600	5,1	8450	2,2	21300	3,5	58315	6,7	22420	2,7	30350	4,6
- P.interamer. N	18700	5,5	14375	4,6	21450	5,7	31710	5,2	62910 1)	7,2	62825 1)	7,5	60150	9,2
- P.interamer. B	1200 2)	-	3500 2)	-	4400 2)	-	-	-	9555 3)	1,1	25665	2,9	16060	2,4
- P.trichocarpa N	10700	3,2	11100	3,6	8075	2,2	13220	2,2	27490	3,1	15550	1,9	10180	1,6
- P.trichocarpa B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	500	-	1000	0,1
<u>Totaal</u>	<u>338200</u>	<u>100</u>	<u>308475</u>	<u>100</u>	<u>379500</u>	<u>100</u>	<u>606620</u>	<u>100</u>	<u>873205</u>	<u>100</u>	<u>836900</u>	<u>100</u>	<u>655555</u>	<u>100</u>
N - Nederlandse rassen														
B - Belgische rassen														
1) incl. 'Rap': 1985 2175 st., 1986 1040 st.														
2) 'Unal' stekken; bij "Totaal" buiten beschouwing gelaten														
3) 'Unal' stekken; bij "Totaal" inbegrepen														

Figuur 2. Het totaal aantal door de boomkwekers gestoken stekken en de daarvan uit moerhoeken afkomstige stekken.

Figuur 3. Het aantal jaarlijks bij de R.I.J.P. gestoken stekken per groep.

Tabel 2 Het aantal door de boomkwekers en de RIJP opgezette stekken in de periode 1981-1987

Voor- jaar	Boom- kwekers	RIJP	Totaal
1981	338.200	81.500	419.700
1982	308.500	31.750	340.200
1983	379.500	89.600	469.200
1984	606.600	116.750	723.400
1985	873.200	118.700	991.900
1986	836.900	119.800	956.700
1987	655.600	116.400	772.000

keling op. In 1985 werd met meer dan 870.000 stuks een record aantal stekken door de boomkwekers opgezet. Daarna is de belangstelling voor populierenstek weer sterk gedaald. In het voorjaar van 1987 zijn door de boomkwekers ongeveer 650.000 stuks opgezet, een daling ten opzichte van 1985 met 25%.

Het fors toegenomen gebruik van stekken door de boomkwekers na 1983 hangt samen met de in die jaren geïntroduceerde nieuwe subsidie-regelingen (de 'Regeling bijdragen werkgelegenheid in de Bosbouw 1984-1985' en de 'Regeling bijdragen aanleg snelgroeïend bos') en de in het Meerjarenplan Bosbouw voorgenomen uitbreiding van de oppervlakte populierenbeplantingen.

Bij de RIJP bedroeg in de periode 1975-1977 het jaarlijkse gebruik circa 200.000 stekken, waarna dit aantal tot 1983 geleidelijk daalde naar 90.000 stuks. In het voorjaar van 1982 zijn maar 30.000 stekken opgezet. Dit was vooral het gevolg van het zeer natte voorjaar 1981 toen weinig bos kon worden aangeplant; veel planten op de

kwekerij werden toen bij de grond afgezet voor de teelt van eenjarig plantsoen op tweejarige wortel. Na 1983 blijft het jaarlijks gebruik vrij constant, ongeveer 120.000 stuks. Dit is ten opzichte van het gebruik in de zeventiger jaren echter een aanzienlijke achteruitgang!

In figuur 1 is ook het verloop aangegeven van het aantal bij de boomkwekers en de RIJP gewaarmerkte planten. Op dit onderdeel van fig. 1 zal in hoofdstuk 4 nader worden ingegaan.

Een gedeelte van de door boomkwekers gebruikte stekken is uit eigen moerhoeken afkomstig. In fig. 2 is het totale aantal door de boomkwekers gebruikte stekken weergegeven voor de periode 1981-1987 evenals het aantal en het aandeel dat uit eigen moerhoeken afkomstig was.

In 1984 en 1985 was dat aandeel meer dan 30%, in de andere jaren, uitgezonderd 1981, circa 20%. Het hoge aandeel in 1984 en 1985 houdt verband met het feit dat de NAKB in die jaren niet aan de fors gestegen vraag naar stekken kon voldoen. In 1986 was zij hiertoe beter in staat. De afzet van stek nam ten opzichte van 1985 met meer dan 65.000 stuks toe en het aantal door de boomkwekers gemaakte stekken met meer dan 100.000 stuks af.

In 1984, 1985 en 1986 is vanwege de grote vraag naar stek bij de NAKB door deze instelling ontheffing verleend van het verbod stek anders dan van moerplanten te winnen. Het is de vraag of de zeer sterke toename van het aantal stekken, die voor een klein gedeelte uit de zijtakken van beworteld plantsoen zijn gemaakt, niet ten koste is gegaan van de stek kwaliteit. In het voorjaar van 1984 en 1985 trad namelijk bij de stekken zeer veel uitval op. Maar ook de zeer ongunstige weersomstandigheden in winter en voorjaar van deze jaren kunnen naast onvoldoende kwaliteit van de stekken de oorzaak van de grote uitval zijn geweest.

3. De in de periode 1981-1987 gebruikte stekken

Niet alleen het totale aantal jaarlijks opgezette stekken is belangrijk maar ook de vraag welke soorten en rassen zijn gebruikt. In tabel 3 en 4 is aangegeven hoe de stekken over de verschillende populierengroepen waren verdeeld bij RIJP en boomkwekers, tabel 5 vermeldt deze verdeling voor het totale aantal stekken. De indeling van de rassen in groepen staat in tabel 6; daar is tevens vermeld in welk jaar de rassen in de handel zijn gekomen.

Bij de RIJP speelt bij het steksteken de vraag of de keuze van de rassen wel zal beantwoorden aan de latere vraag, geen rol. Uit jarenlange ervaring en uit beplantingsplannen is wel bekend welke rassen en welke hoeveelheden plantsoen per ras moeten worden gekweekt (zie tabel 3). De ontwikkelingen in de sortimentskeuze gedurende de periode 1981-1987 zijn in figuur 3 grafisch weergegeven.

De RIJP gebruikt voornamelijk eenjarig plantsoen waardoor de vraag welke rassen op welke schaal tot meerjarig plantsoen moeten worden doorgekweekt geen rol van betekenis speelt, wat bij de commerciële kwekers wel het geval is.

De vraag hoeveel stekken van welke rassen moeten worden opgezet is voor handelskwekers veel moeilijker te beantwoorden daar niet bekend is waar het plantsoen zijn uiteindelijke bestemming zal krijgen. Op basis van ervaringen en marktinzicht maken deze kwekers een keuze. De resultaten hiervan zijn vermeld in tabel 4. Het aantal door hen in 1985 en 1986 opgezette stekken toont aan dat ze zeer optimistische verwachtingen hadden over de afzet van populierenplantsoen in het algemeen. Dit optimisme werd door de afnemers van plantsoen niet beloond.

Tabel 5 Aantal en percentage door de boomkwekers en de RIJP opgezette stekken in de periode 1981-1987 (Bron: NAKB)

	1981		1982		1983		1984		1985		1986		1987	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
<i>P. nigra</i> N	76300	18	87545	26	96535	21	126595	18	161350	16	157905	17	104500	14
<i>P. euramer.</i>	264600	63	195505	58	313700	67	502485	69	621005	63	626810	66	519840	67
- oude rassen N	180800	43	128230	38	226100	48	307005	42	374805	38	391610	41	267745	35
- nieuwe rassen N	83800	20	67275	20	87600	19	195480	27	246200	25	228500	24	246345	32
- nieuwe rassen B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6700	1	5750	1
"Balsem" pop.	78800	19	57175	17	58875	13	94295	13	209555	21	171960	18	147640	19
- Hybride bals. N	17100	4	12100	4	13900	3	17865	3	41510	4	29000	3	20900	3
- Zwarte bals. N	32300	8	19600	6	15450	3	31500	4	68015	7	38420	4	39350	5
- <i>P. interamer.</i> N	18700	5	14375	4	21450	5	31710	4	62910 1)	6	62825 1)	7	60150	8
- <i>P. interamer.</i> B	1200 2)	-	3500 2)	1	4400 2)	-	-	-	9630 3)	1	25665	3	16060	2
- <i>P. trichocarpa</i> N	10700	2	11100	3	8075	2	13220	2	27490	3	15550	2	10180	1
- <i>P. trichocarpa</i> B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	500	-	1000	-
Totaal	419700	100	340225	100	469100	100	723375	100	991910	100	956675	100	771980	100
N - Nederlandse rassen 1) incl. 'Rap': 1985 2175 st., 1986 1040 st.														
B - Belgische rassen 2) 'Unal'stekken; bij "Totaal" buiten beschouwing gelaten														
3) 'Unal'stekken; bij "Totaal" inbegrepen														

Tabel 6.

Overzicht van de in de NAKB-keuring opgenomen populiererasen (excl. *P. alba* en *P. canescens*) en het jaar van het in de handel komen.

<i>P. nigra</i>	N	: Vereecken (1959), Loenen (1966), Ankum, Brandaris, Schoorlham, Terwolde, Woltersen (1976)
<i>P. euramericana</i>		
oude rassen	N	: Robusta, Zeeland, Gelrica, Harff, Heidemij, I 214, Löns, Marilandica, Serotina, Tardif de Champagne (voor 1966)
nieuwe rassen	N	: Dorskamp, Flevo, Agathe F (1967), Florence Biondi, Spijk (1972)
nieuwe rassen	B	: Primo, Ghoy, Gaver, Gibecq, Ogy, Isièrès (1986)
"Balsem" populieren		
Hybride balsemp.	N	: Androscoggin (1972)
Zwarte balsemp.	N	: Geneva, Oxford (1967), Rochester (1972)
<i>P. interamericana</i>	N	: Barn, Donk (1972)
<i>P. interamericana</i>	B	: Unal (1984), Boelare, Beaupré, Raspalje, Hunnegem (1986)
<i>P. trichocarpa</i>	N	: Blom, Fritz Pauley, Heimbürger (1972)
<i>P. trichocarpa</i>	B	: Columbia River, Trichobel (1986)
N = Nederlandse rassen		
B = Belgische rassen		

Uit de gegevens van tabel 4 blijkt het volgende:

- het aandeel van de **P. nigra stekken** is sinds 1982 weliswaar afgenomen maar in absolute zin tot 1986 fors toegenomen en wel van 65.000 (1981) naar 145.000 stuks. Opvallend is de aanzienlijke daling in 1987. Vermoedelijk is deze afname het gevolg van de verminderde belangstelling voor *P. nigra* bij de afnemers van populierenplantsoenen.
- het aandeel van de **P. euramericana stekken** is in de periode tot 1984 gestegen. Na een aanzienlijke daling in 1985 is in de laatste 2 jaar weer van een vrij sterke toename sprake.
- het aandeel van de **oude euramerikaanse rassen** steeg in de periode 1981-1986 van 155.000 naar 369.000 stuks. In 1987 echter bedroeg het verbruik nog maar 240.000 stekken. Deze daling vond voornamelijk plaats door een verminderd gebruik van 'Robusta' en 'Zeeland' stekken. Het aandeel dat stekken van deze twee, vrijwel identieke rassen hebben in het totaal van de oude euramerikaanse rassen bedraagt meer dan 90%.
- het gebruik van stekken van de **nieuwe euramerikaanse rassen** was in de periode 1981-1983 vrij constant (ruim 50.000 stekken) maar is sindsdien fors gestegen, een gunstige ontwikkeling! In 1985 en 1987 zijn 200.000 stekken gestoken! In 1986 was er

o.a. als gevolg van vorstschade een tijdelijke afname.

– het aandeel van de stekken van de **balsempopulieren** (alle populieren met balsembloed) is in de periode 1981-1984 afgenomen en wel van 19% naar 12%. Deze daling was het gevolg van de minder goede afzetmogelijkheden van het plantsoen. In 1985 bedroeg het aandeel 21%, een wel zeer opvallende toename ten opzichte van 1984 die nog meer spectaculair wordt als men naar de absolute cijfers kijkt: van rond 75.000 naar 182.000 stuks! Deze toename is in de daarop volgende jaren weer gedeeltelijk verloren gegaan. In de periode 1985-1987 daalde het gebruik met ongeveer een derde.

– het aandeel van de stekken van de **nieuwe Belgische rassen** (euramerikanen en balsempopulieren) is nog maar zeer gering.

Aan deze conclusies kunnen nog de volgende verklaringen worden toegevoegd.

– De sterke stijging in het gebruik van stekken van de **nieuwe euramerikaanse populieren** na 1983 is het gevolg van de toegenomen vraag van de afnemers naar eenjarig plantsoen van deze rassen. De grotere vraag is vermoedelijk vooral het gevolg van de uitgifte van de Populierengids nr. 1 en 2 door de NPC. Deze gidsen leverden een belangrijke bijdrage aan het geven van meer bekendheid aan vooral de nieuwe in de handel zijnde rassen.

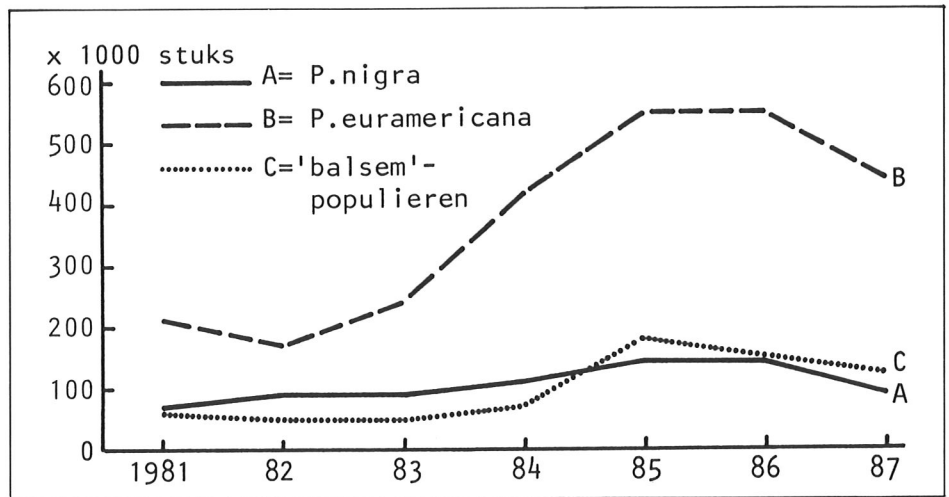
– De sterke toename in het gebruik van stekken van de **balsempopulieren** in 1984 maar vooral in 1985 was het gevolg van een tekort aan stekken van *P. nigra* en *P. euramericana*. In plaats van laatstgenoemde rassen werden door de boomkwekers stekken van balsempopulieren opgezet in de hoop voor het plantsoen afzet te vinden. Aan deze stijging namen alle groepen balsempopulieren deel.

De ontwikkelingen die zich bij de boomkwekers in de periode 1981-1987 bij het gebruik van stekken per groep hebben voorgedaan zijn grafisch weergegeven in fig. 4. De stekken van de Belgische rassen zijn in deze figuur buiten beschouwing gelaten omdat deze nog maar kort en op beperkte schaal door boomkwekers worden gestoken.

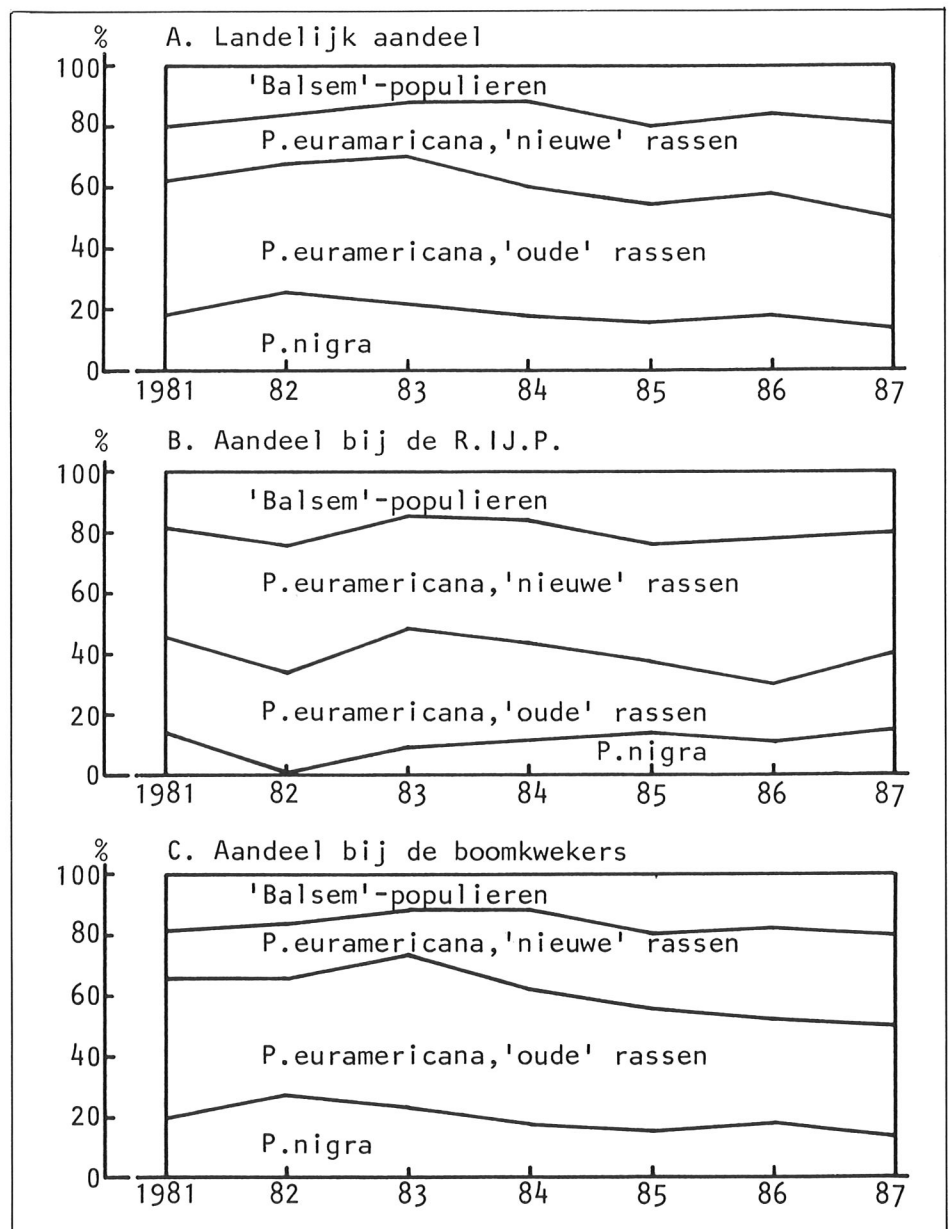
De gegevens van tabel 3, 4 en 5 zijn in fig. 5 grafisch weergegeven. In fig. 6 is het aandeel van de balsempopulieren bij de boomkwekers verder uitgesplitst.

4. Kweekverliezen

Tijdens het kweken van plantsoen treden door uitval van stekken en planten maar ook door andere factoren verliezen op. Een onderzoek dat door de werkgroep

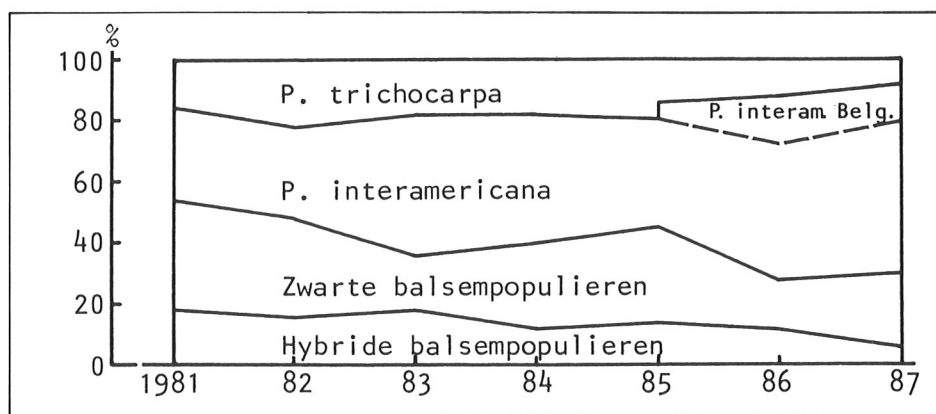

Figuur 4. Het aantal jaarlijks bij de boomkwekers gestoken stekken per groep.

Figuur 5. Het aandeel van de populierengroepen bij het gebruik van stekken.

Figuur 6. De onderverdeling van de bij de boomkwekers gestoken stekken van de groep 'balsem'-populieren.

'Teelt' van de NPC is uitgevoerd naar de relatie tussen het aantal door de boomkwekers opgezette stekken en het aantal gewaarmerkte populierenplanten in de periode 1975-1980 toonde aan dat slechts ongeveer de helft van de opgezette stekken uiteindelijk als een- of meerjarig plantsoen door de boomkwekers is afgeleverd. De andere stekken gingen tijdens het kweken verloren of de daaruit opgekweekte planten vonden geen afzet wegens beschadigingen (mechanisch of door insecten), onvoldoende kwaliteit of door een onvoldoende vraag.

Het verlies aan stekken tijdens het eerste jaar was circa 25%. In het tweede en derde jaar bedroeg de uitval 10%, hetgeen te wijten was aan uitval tijdens de teelt, beschadiging van planten en onvoldoende kwaliteit van de planten; ongeveer 10% van het opgekweekte meerjarige plantsoen was onverkoopbaar.

Het onderzoek toonde tevens aan dat onverkoopbaarheid van plantsoen het meest voorkwam bij de nieuwe euramerikaanse rassen en bij de 'balsempopulieren'. Bij de eerstgenoemde groep werd dit o.a. veroorzaakt door de te zware afmetingen van het meerjarige plantsoen (deze groep bestaat overwegend uit zeer snelgroeiende rassen) en wegens hun onbekendheid bij de afnemers. Bij de tweede groep, de 'balsempopulieren', speelde naast deze motieven tevens een rol dat er vooral vraag naar populieren is in gebieden waar deze groep bij voorkeur niet moet worden aangeplant.

Figuur 1 geeft inzicht in de grootte van de jaarlijkse kweekverliezen bij de boomkwekers en de RIJP. In deze figuur is naast het jaarlijks aantal stekken ook het aantal gewaarmerkte planten weergegeven.

Het kweekverlies bij de boomkwekers wordt weergegeven door de ruimte tussen de lijnen B1 en B en dat bij de RIJP tussen de lijnen C1 en C. Bij de boomkwekers bedroeg, zoals hiervoor al is vermeld, het kweekverlies in de periode 1975-1980 onge-

veer 50%. In de periode 1981-1983 neemt dit verlies, zoals blijkt uit de afstand tussen de lijnen B1 en B, sterk af maar neemt in de daarop volgende jaren weer sterk toe (de twee lijnen buigen sterk van elkaar af). In het voorjaar van 1985 was, onder andere als gevolg van de zeer ongunstige weersomstandigheden, de uitval bij de stekken in de eerste maanden na het steken zeer hoog. Bovendien bleven in dat jaar veel planten te kort om nog bruikbaar te zijn. Globaal berekend nam het kweekverlies in 1985 ten opzichte van 1983 van ongeveer 30% naar 55% toe. De toename van het kweekverlies was vooral bij de balsempopulieren zeer groot, het steeg van ongeveer 20 naar 60%. De gegevens van figuur 1 voor de RIJP tonen aan dat de kweekverliezen bij deze instelling veel kleiner zijn dan bij de boomkwekers. Dit hangt samen met het feit dat de RIJP alleen voor eigen gebruik plantsoen teelt en dan nog voornamelijk éénjarig plantsoen; van onverkoopbaarheid is dus geen sprake. De kweekverliezen aan het eind van de zeventiger jaren hingen samen met het in 1979, 1981 en 1982 op grote schaal vernietigen van door ziekten aangetast meerjarig plantsoen, bestemd voor laanbeplantingen (Moraal en Grijpma, 1987). In 1982 was het aantal gewaarmerkte planten zelfs groter dan het aantal opgezette stekken. De oorzaak hiervan is het feit dat tijdelijk op grote schaal éénjarig plantsoen op tweejarige wortel is gekweekt, plantsoen dat door de NAKB als eenjarig wordt gewaarmerkt en als zodanig ook in de NAKB-statistieken wordt opgenomen.

5. Conclusie

De ontwikkelingen die zich in de laatste jaren bij het gebruik van stekken door de boomkwekers en bij de afzet van populierenplantsoen (Kolster, 1987) hebben voorgedaan hebben eens te meer aangetoond dat overleg tussen de overheid en de organisaties van de boomkwekers over de uit-

voering van de beslissing van de regering om de oppervlakte bos en wegbeplantingen uit te breiden dringend noodzakelijk is. Een goede afstemming van de plantsoenproductie van de verschillende boomsoorten en de verschillende plantsoensoorten (incl. laanbomen) op de uitvoering van het Meerjarenplan Bosbouw is van groot belang om te voorkomen dat de plantsoenproductie een belemmerende factor wordt bij de verwezelijking van de plannen. Een teveel aan plantsoen is schadelijk voor de boomkwekers, een tekort schadelijk voor de realisering van de plannen tot verjonging en uitbreiding van het bosareaal en tot opvoering van het aantal weg- en grensbeplantingen. Het is van uitermate groot belang dat de boomkwekers informatie krijgen over de raming van de jaarlijkse plantsoenbehoefte, gesplitst naar boomsoorten en binnen de boomsoorten naar herkomst of rassen.

Er zal met voortvarendheid moeten worden gewerkt aan de in het Meerjarenplan Bosbouw gedane toezegging per periode van 5 jaar in hoofdlijnen aan te geven welke hoeveelheden en welke soorten plantsoen naar verwachting noodzakelijk zullen zijn om het beleid te realiseren. Alleen op deze manier zijn ontwikkelingen te voorkomen zoals die zich in de afgelopen jaren bij de teelt van populierenplantsoen hebben voorgedaan.

Literatuur

- Moraal, L.G. en Grijpma, P. De cambiummineervlieg, *Phytobia cambii* Hend. en zijn relatie met bastnecrosen bij jonge populieren in de kwekerij. Nederlandse Bosbouw Tijdschrift 59 (6) 1987 (201-210).
- Kolster, H.W. Het aanbod van populierenplantsoen in de periode 1976-1986. Populier 24 (2) 1987 (23-28)
- NAKB Jaarlijkse Statistieken 1976 t/m 1987.

Fa. A. van Weert en Zonen
Boxtel. Tel. 04116-72717 - 75585
04113-2073

- bomen rooien
- stronken frezen
- houthandel
- transport
- snoeihout-recycling